

**Záznamový list pro diagnostiku symptomů nadměrné námahy**

Lokalizace projevů <b>NAKOCH</b>	Symptomy nadměrné námahy	Stupně projevu symptomu				
		0 nevyskytuje se	1 lehký laikům je obvykle neposířitelný, logoped ho při diagnostice identifikuje	2 střední je nápadný do té míry, že ho postřehne již i laik	3 těžký interferuje s komunikačním záměrem do té míry, že dostane posluchače do rozpaků	4 velmi těžký je vyslovný tak, že může znemožnit realizaci komunikač. záměru hovůřícího, nebo dokádování inf. ze strany mšlouchujícího
HLAVA	nepřirozené pohyby hlavou					
	dotýkání se vlasů					
	jiné:					
TVÁŘ A HRDLO	grimasy					
	evidentní spasmy na hrdle					
	jiné:					
OČI	nepřirozené přihmůování					
	zvedání obočí					
	jiné:					
ÚSTA	pohybování rtů					
	přetrvávání otevřených úst po dobu bloku					
	třes rtů					
NOS	jiné:					
	Fröschelsův symptom					
	jiné:					
RUCE	Zatínání dlaní v pěst					
	nepřirozená gestikulace					
	jiné:					
NOHY	podupávání					
	jiné:					
	jiné:					
TRUP	zvedání ramen					
	pohyby trupem					
	jiné:					
VEGETATIVNÍ PŘÍZNAKY	pocení					
	zčervenání					
	jiné:					

Bratislava : Centrum pre dysfluencie; V. Lechta, A. Vaitovičová.

**Datum:**

**Zaznamenal:**

NAKOCH – narušené koverbální chování

**Tab. 3** Inventář dysfluencí (Shibley a McAfee, 1998)

---

**Repetice**

části slov/slabik – např.: „*ba-ba-ba-basketbal*“;

celých slov – např.: „*kolik je je je ti let?*“;

slovních zvrátů – např.: „*já jsem já jsem já jsem* byl doma“.

**Prolongace**

hlásek/slabik – např.: „*pppppojdme* domů“;

tiché prolongace – *namáhavý pokus říci slovo, přičemž není slyšet zvuk.*

**Interjekce**

hlásek/slabik – např.: „*já hm ... hm* mám problém“;

celých slov – např.: „*já mám, ano, takový* problém“;

slovních zvrátů – např.: „*já mám, je to prostě, problém*“.

**Tiché pauzy**

– např.: „*já jsem byl (nápadná a nesprávně lokalizovaná pauza)* v obchodě“.

**Přerušovaná slova**

– např.: „*bylo to nádh(er-(pauza)-né)*“.

**Nekompletní slovní zvraty**

– např.: „*nevím, jestli si mohu ... pojdme* domů“.

**Opravy**

– např.: „*myslím, že půjdeme* domů, *na procházku*“.

---

BALBUTIOGRAM								
Jméno a příjmení			Datum narození:		Věk: r. m.			
Dýchání (stupeň)		Fonace (stupeň)		Artikulace (stupeň)		Prozódie (stupeň)		
<input type="checkbox"/> nepravdivé <input type="checkbox"/> měkké <input type="checkbox"/> hlasitý vdech <input type="checkbox"/> dýchací spazmy <input type="checkbox"/> narušené dýchání i v klidu <input type="checkbox"/> jiné:		<input type="checkbox"/> tvrdé hlas. začátky <input type="checkbox"/> inspirační tvorba hlasu <input type="checkbox"/> nepřirozeně vysoký hlas <input type="checkbox"/> nepřirozeně nízký hlas <input type="checkbox"/> kolsání výšky <input type="checkbox"/> dysfonie <input type="checkbox"/> jiné:		<input type="checkbox"/> nepřirozené artikulační postavení <input type="checkbox"/> nazalizace <input type="checkbox"/> dyslaie <input type="checkbox"/> problémové hlásky: <input type="checkbox"/> jiné:		<input type="checkbox"/> přízvuk: <input type="checkbox"/> tempo: <input type="checkbox"/> melodie: <input type="checkbox"/> rytmus:		
KLINICKÝ OBRAZ								
Dysfluence (%)		Nadmerná námaha (stupeň)		Psychická tenze (stupeň)				
<input type="checkbox"/> R1 – repetice částí slov/slabik <input type="checkbox"/> RS – repetice celých slov <input type="checkbox"/> RSZ – repetice slovních zvrátů <input type="checkbox"/> P – prolongace <input type="checkbox"/> I – interjekce <input type="checkbox"/> TPA – tichá nespr. lokaliz. pauza <input type="checkbox"/> PRER – přerušované slovo <input type="checkbox"/> NEK – nekompletní slovní zvrát <input type="checkbox"/> OP – oprava <input type="checkbox"/> jiné:		<input type="checkbox"/> b – blok <input type="checkbox"/> nakoch – Naruš. koverb. chování (5 nejvýraznějších symptomů NaKoCH, s etiologií NN – symptom, stupeň): 1. 2. 3. 4. 5. <input type="checkbox"/> jiné:		<input type="checkbox"/> Ych – vyhýbavé chování <input type="checkbox"/> Lo – logofobie <input type="checkbox"/> nakoch – Naruš. koverb. chování (3 nejvýraznější symptomy NaKoCH, s etiologií PT – symptom, stupeň): 1. 2. 3. <input type="checkbox"/> situační PT (3 nejtěžší kom. sit.): <input type="checkbox"/> jiné:				
% dysfluencí:	IK:	IA:	IZ:	Frekvence dysfluencí/min:				
Balbutiograf								
% dysfluencí								
Úlohy	1. šepot	2. simultánní řeč	3. zpěv	4. automaticity	5. reprodukce	6. dokončování vět	7. čtení/pops obrázků	8. spontánní řeč
Závěr:	Vývojová dysfluence <input type="checkbox"/>	Incipientní koktavost <input type="checkbox"/>	Fixovaná koktavost <input type="checkbox"/>	Chronická koktavost <input type="checkbox"/>				
Jiné:								



## Úlohy balbutiogramu – školní věk (osvojené čtení)

### 1. Šeptaná řeč

Úloha: Dohodneme se s dítětem, že si budeme povídat šeptem; potom ukazujeme na jednotlivé části svého těla, které má balbutik šeptem pojmenovat:  
vlasy, oko, ucho, nos, zuby, rty, loket, břicho, záda, koleno

Počet dysfluencí  Počet všech slov  % dysfluencí

### 2. Simultánní řeč

Úloha: Jednotlivé věty říkáme současně s balbutikem: věty mají narůstající syntaktickou náročnost. Jsou-li věty příliš náročné na paměť dítěte, dále nepokračujeme.

Anička čte.  
Umyju si ruce.  
Ivan rád sbírá houby.  
Azalky rostou v naší zahradě.  
Autobus nedal přednost v jízdě.  
Eva je to milé děvče od sousedů.  
Už za několik dní budou prázdniny.  
Učitel, který šel okolo, neměl hodinky.  
Ovoce, které máma koupila, nebylo příliš drahé.  
Až když se rozsvítí zelená, můžeme jít; svítí-li červená, musíme stát  
Úterý byl úspěšný den pro naše hokejisty, protože ve finále zvítězili.  
I když si za chvíli začnu hrát, předtím si dokončím domácí úkol.  
Otcovi známí, se kterými jsme byli vloni na dovolené, pracují v zahraničí.

Počet dysfluencí  Počet všech slov  % dysfluencí

### 3. Zpěv

Úloha: Zaspívej píseň „Prší, prší, jen se leje ...“

Počet dysfluencí  Počet všech slov  % dysfluencí

### 4. Automatizmy

Úloha: Napočítej do 10, vyjmenuj dny v týdnu, měsíce v roce, roční období.

Počet dysfluencí  Počet všech slov  % dysfluencí

### 5. Opakování

Úloha: Balbutik má po nás opakovat věty, které mají z hlediska fluencí narůstající artikulační náročnost – t.j. zpočátku věty začínají samohláskou, na konci opakuje věty, začínající okluzivou. Jsou-li věty příliš náročné na paměť dítěte, dále nepokračujeme.

Uklidím sešity.  
Opozdili jsme se.  
Šelmy mají jemný sluch.  
Železo se ohýbá za horka.  
Foukal silný vítr, a na horách sněžilo.  
Mouchami se živí mnoho živočichů.  
Banánovníky jsou největší rostliny na světě.  
Ta milá slečna ze sousední ulice se jmenuje Lucie.



Poniže, které jsme si našetřili, utratíme za užitečné věci.  
Když začnou prázdniny, můžu déle spát a nemusím se učit.

Počet dysfluencí  Počet všech slov  % dysfluencí

#### 6. Dokončování vět

Úloha: Balbutik má dokončit libovolnými slovy větu, kterou jsme začali

Když ráno vstanu z postele, nejdřív.....  
Pes honí kočku a kočka ráda honí.....  
Každé vánoce máme doma.....  
Když mám čas, rád.....  
Děti chodí do školy, aby.....  
Některá zvířata umí velmi rychle.....  
Až budu velký, chtěl bych.....  
Mezi sporty, které umím, patří.....

Počet dysfluencí  Počet všech slov  % dysfluencí

#### 7. Čtení

Úloha: Balbutik má přečíst text Dgb. 8. 4; tento text má logopéd pro záznam

Spícímu lvu přeběhla po těle myš. Lev vyskočil na nohy, chytil myš a chtěl ji na místě sežrat.  
Myš ho prosila, aby ji pustil na svobodu: když ji nechá naživu, odvděčí se mu. Lev se zasmál, ale pustil ji.  
Uplynulo několik dní. Lovci lva chytili, provazem ho přivázali ke stromu. Když myš zaslechla lvův nářek, přišla k němu, přehryzala provaz a osvobodila ho. Řekla mu: „Tedy ses mi vysmál, že se Ti sotva mohu odvděčit.  
Odteď si dobře pamatuj, že i myši se mohou odvděčit“.

POUČENÍ: V životě, který je bohatý na změny, se ani mocní neobejdou bez pomoci slabších.

Počet dysfluencí  Počet všech slov  % dysfluencí

#### 8. Spontánní řeč

Úloha: Rozhovor na téma denní režim

Počet dysfluencí  Počet všech slov  % dysfluencí

## Fonograforytmická metoda podle Lechty

- východisko – koktavost je výsledkem asynchronnosti pravohemisférového a levohemisférového systému
  - vzniká z normálních vývojových neplynulostí a zážitku časového tlaku a ztráty kontroly nad způsobem realizace vlastní promluvy
1. *fonologická analýza slov na slabiky* – rytmické vytleskávání
  2. *přiřazení grafických ekvivalentů slabik* – obloučky
  3. *přiřazení grafických ekvivalentů slov* – úsečka (slova, věty, dialog)
  4. *pragmatizace* – používání fonograforytmiky v dialogu, laserový pointer
  5. *imaginace* – představa písma bez konkrétní realizace
  6. *fixace* – fluentní komunikace v konkrétních komunikačních situacích, přítomno více účastníků konverzace
  7. transfer ve hře s různými rolemi

Model č. 4 Patogeneze koktavosti (Lechta, 2000b)

**1. fáze: Vývojová dysfluence.** Fyziologické nepřehlednosti (zpravidla repetice bez nadměrné námahy a psychologické tenze) jako doprovodný příznak ontogeneze řeči, která ve většině případů spontánně zanikne.

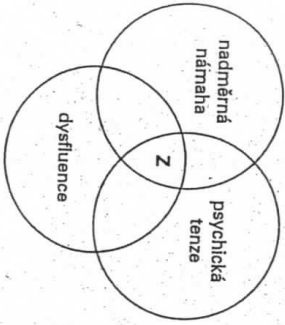


V případě nepříznivých okolností (např. genetická zátěž, chybná reakce prostředí na nepřehlednosti dítěte, orgánové odchylky, atypické mozkové procesy) dojde postupně k druhé fázi, přičemž se mohou střídát fáze koktání a plynutí řeči (*borderline stuttering*).

**2. fáze: Incipientní koktavost.** Přejchod do patologie, zpočátku s omezením na proces mluvení; začínající průnik dysfluencí a nadměrné námahy. Mohou se vyskytnout prvky uvědomování si problému s řečí – zejména během aktu mluvení, první zážitky ztráty kontroly nad řečí.



V případě nepříznivých okolností (fixace symptomatiky s postupným uvědomováním si handicapu (fixovaná koktavost) a pozvolný přechod do 3. fáze.



**3. fáze: Chronická koktavost.** Kompletní klinický obraz s postupnou habituací vzájemného průniku příznaků dysfluence, nadměrné námahy a psychologické tenze – v různé míře, časovém průběhu a vzájemné souvztažnosti – v závislosti na specifických daného dítěte.

Nepřehlednost	Nadměrná námaha	Psychická tenze
<b>Chronická koktavost</b> (přibližně 14 let a více) habituace příznaků	prodlužování bloků spolu s tremorem rtů, sanice	logofobie, únikové, vyhýbavé chování, silné pocity frustrace a obav z komunikace, změny ve složitosti mluvy
<b>Fixovaná koktavost</b> (asi 7–13 let) převaha prologací, repetice hlásek	bloky, napětí, tlačení, zápolení se slovy, narušené koverbální chování	rozpakky, pocit blamáže, vyhýbavé chování, situace ní strach, artikulované bloky a obtížných komunikacních situací
<b>Incipientní koktavost</b> (přibližně 5–7 let) prolongace, opakování částí slov, redukováná samohlásková – schwa, sporadický výskyt období fluentní řeči	nepřirozená artikulace, vegetativní příznaky, znaky svalového napětí, někdy narušené koverbální chování, zvýšení tónu nebo akcelerace při dysfluenci	projevy netrpělivosti, hektika, občas uvědomění si obtíží, nejasné pocity frustrace, ustupující zrakový kontakt
<b>Vývojová dysfluence</b> (asi 3–4 roky) vsuvky, slovní repetice, opravy nekompletních vět	žádné nápadné projevy	žádné projevy

Tab. 13

## Základní a přidatné symptomy breptavosti

(podle Louise, Hinzmana a Hula, 1985)

Základní symptomy	%	Druhohé symptomy	%
Rychlé tempo řeči	88,96	Chybná artikulace	40,00
Chybné věty	62,99	Neurologické poškození	35,71
Deorganizace myšlení	59,74	Rodinná breptavost	33,57
Nepřavdělné tempo řeči	57,74	Opozděný vývoj řeči	30,00
Nezralost problému	47,40	Poruchy motorické koordinace	29,29
Opakování slov	44,81	Nedostatek školních schopností	24,85
Opakování hášek, slabik	41,56	Společenská nepřizpůsobivost	21,43
Opakování vět	40,91	Opakování vět	27,14
Slabé chápání výpovědi	38,96	Boj s nepřimulostí řeči	27,14
Snižení koncentrace pozornosti	33,74	Těžkosti při učení	27,14
Revze	26,69	Slabá chápání výpovědi	27,14
Nedostatek školních schopností	25,97	Chudá syntax	27,14
Chybná artikulace	25,32	Opakování slov	28,43
Chudá syntax	25,32	Snižená koncentrace pozornosti	23,57
Fac bez obsahu	24,68	Opakování slabik, hášek	21,43
Embolofraze	21,43	Prodlužování hášek	20,71
Poruchy motorické koordinace	20,13	Chybné věty	20,00
Opozděný vývoj řeči	20,17	Problémy při psaní	20,00
Těžkosti při učení	19,50	Deorganizace myšlení	20,00
Boj s nepřimulostí řeči	16,89	Napětí během řeči	18,57
Neurologické poškození	12,94	Nepřavdělné tempo řeči	17,88
Napětí během řeči	11,69	Nezralost problému	17,14
Prodlužování hášek	11,04	Fac bez obsahu	16,43
Problémy při psaní	9,10	Fac bez obsahu	15,71
Rodinná breptavost	7,80	Monotónní fac	15,71
Monotónní fac	7,14	Nedostatek hudebních schopností	15,00
Ostatní údaje	3,25	Sekundární příznaky poruch chování	15,00
Společenská nepřizpůsobivost	7,14	Embolofraze	13,57
Sekundární projevy poruch chování	3,25	Rychlé tempo řeči	6,43
Nedostatek hudebních schopností	1,30	Ostatní údaje	3,57

Obř. 9	Hierarchie příznaků breptavosti
	Příznaky breptavosti první úrovně (týkající se obsahu výpovědi)
	deorganizace myšlení
	bezobsažná řeč
	neapřávné věty
	Příznaky breptavosti druhé úrovně (týkající se formy výpovědi)
	rychlé tempo řeči
	opakování hášek, slabik, slov a vět
	chybná artikulace
	Příznaky breptavosti třetí úrovně (týkající se substancie výpovědi)
	embolofraze
	chybná artikulace

Hlavní rozdíly	Břihavost	Zajakovost
Základ poruchy	centrální porucha řeči	neurovegetativní dysfunkce
Charakter poruchy	neřčivý	řčivý
Uvedomění si poruchy	ne je	projevuje se
Charakteristické znaky:	opakování často přivádní rytmie často nesprávná	predržování a opakování převážně normálně odjevuje se
— specifické příznaky:	starba výpovědi	obavuje se
— tempo řeči	obava z výslovnosti některých hášek	zhoršuje řeč
— charakteristické znaky:	komparácia pozornosti na řeč	zhoršuje řeč
— relaxácia, uvolnenie	— cudzí jazyky	zhoršuje řeč
— spoločný vývoj a grmasy	— znám EEG	škor sa objavujú často rozsiahly
— melódia výpovědi	— melódia výpovědi	často sa objavujú zvyčajne v norme
Hlasité titanie:	menej monotónna	viac monotónna
— dobre známeho textu	zle	plynule
— neznámeho textu	plynule	zle
Písmo	neobľadnivé, veľa opráv a škrtoz	zričené
Úštiny:	zhoršuje	nevyplýva záporne oslabuje
— alkoholu	zhoršuje	nesmeloť
— Liečebno eľektu	bezstarostnosť	neslota
Psychické vlastnosti	impulzivnosť	brzdenie
	povrchnosť	aktivity
Priebeh poruchy	stály	nedôvera
Podstata terapie	skomcentrovanie pozornosti na řeč	spontánne zlepšovany a zhoršovany (návrany)
Prognóza závisí	od sústredenia	psychoterapia, ako aj odvraca-nie pozornosti od řeči
		od emocionálneho postojia pacienta



